

12.10.

6-А

укр.літ.

Добровольська В.Е.

Тема. Григорій Сковорода. “Бджола і Шершень”. Повчальний характер збірки ”Байки харківські”

Мета: продовжити знайомити учнів з творчістю Г.Сковороди, охарактеризувати збірку ”Байки харківські”; визначити ідейно-тематичне спрямування, проблематику й філософську мудрість байки; аналізувати й коментувати зміст байки “Бджола і Шершень”; розвивати навички аналізу байки, виразного читання, пам’ять, увагу; виховувати почуття пошани до творчості Г.Сковороди, ціннісне ставлення до праці.

*Роби те, до чого народжений,
будь справедливий і миролюбивий,
і досить із тебе.
Г.Сковорода*

Хід уроку

I.Організаційний момент

Закінчилась перерва,
Продзвенів чаклун-дзвінок,
А тепер усі швиденько
Налаштуйтеся на урок.

Створення емоційного настрою

Посміхніться самі до себе, до мене, подаруйте посмішку один одному. Бачу, що у вас усе гаразд. Сподіваюся на такий настрій протягом уроку. Тим паче, що посмішка — це головна умова успіху. Отже, ви готові розпочати роботу?

Девіз уроку:

Працюй наполегливо,
Швидко, старанно,
Щоб жодна хвилинка
Не втратилась марно.

II.Актуалізація опорних знань учнів

Літературний диктант

1. Яку добу завершив своєю творчістю Г.Сковорода? (Бароко)
2. Село, в якому народився філософ.(Чорнухи)
- 3.Де здобув початкову освіту?(У дяка, а потім у церковно-парафіяльній школі)

4. У якій академії навчався Г.Сковорода? (Києво-Могилянській)
5. Ім'я поміщика, у якого вчителював. (Томара)
6. Предмет, який викладав Г.Сковорода у Переяславському колегіумі? (Поетика).
7. Ім'я улюбленого учня і друга Г. Сковороди (Михайло Ковалинський).
8. У який період життя Г.С. Сковорода напише найбільше своїх творів? (Мандрівний період)
9. Творча спадщина Сковороди. («Сад божественних пісень», «Байки харківські», трактати).
10. Назва збірки ліричних творів митця. («Сад божественних пісень»)
11. Де похований Г.С. Сковорода? (Великий філософ похований у селі Пан-Іванівка (тепер Сковородинівка) на Харківщині).
12. Які слова написані на могилі Г. Сковороди? («Світ ловив мене, та не спіймав»)

III. Повідомлення теми, мети уроку. Мотивація навчальної діяльності учнів

1. Слово вчителя

Сьогодні на уроці ми продовжуємо працювати над творчістю Григорія Сковороди – письменника, філософа, просвітителя, «українського Сократа». Тема уроку - «Григорій Сковорода. «Бджола і Шершень». Повчальний характер збірки «Байки харківські». (Учні записують у зошит). На уроці ми розглянемо байки Григорія Сковороди, охарактеризуємо збірку «Байки харківські», зосередимо увагу на ідейно-тематичному спрямуванні байки «Бджола і Шершень», будемо розвивати навички виразного читання, виховуватимемо почуття пошани до творчості Г.Сковороди та ціннісне ставлення до праці.

2. Робота з епіграфом

Погляньте на епіграф уроку. Як ви розумієте ці слова? (Учні зачитують епіграф, пояснюють його).

3. Проблемне запитання

Чи актуальна ідея «сродної праці», висловлена у байці «Бджола і Шершень», сьогодні? (До нього ми повернемося наприкінці уроку).

IV. Сприйняття й засвоєння учнями нового матеріалу

1. Слово вчителя

Залишивши педагогічну працю, живучи в селах поблизу Харкова, Сковорода написав збірку «Байки харківські». Перша її половина (15 байок) створена у 1769 р., друга половина - у 1774 р. Всього байок у збірці - **30**. Оригінал збірки, на жаль, не зберігся.

Григорій Савич визначив байку як "мудру іграшку, що ховає в собі силу". У своїх байках Сковорода підносить дружбу, любов, розум та позитивні людські риси. Натомість засуджує честолюбство, нестримне прагнення до багатства та слави. Основну групу байок Сковорода присвятив прославленню суспільно корисної, "сродної праці", тобто праці за покликанням.

2.Словникова робота

Байка - невеликий алегоричний твір повчального змісту.

Алегорія - інакомовне відображення абстрактного поняття, передане за допомогою конкретного образу.

3.Інформаційна хвилинка. Повідомлення учнів про байку

Ознаки байок Сковороди

- 1.Написані прозою.
- 2.Побудовані на діалогах або контрастах.
- 3.Розмова дійових осіб носить полемічний характер.
- 4.Складаються з двох частин: фабули і сентенції.
- 5.Стислість і динамічність.
- 6.Сатирична спрямованість.
- 7.Наявність моралі ("сили").

Тематика збірки "Байки харківські".

- 1) необхідність праці для оновлення людей і їхнього життя («Змія і Буфон»)
- 2)оспівування наполегливості, сили волі, працелюбності, засудження лінощів («Верблюд і Олень»).
- 3) необхідність праці за природними нахилами («Бджола та Шершень»).
- 4) висміювання розумової обмеженості ("Жайворонки").
- 5) засудження чванства й самодурства панства ("Голова і тулуб").
- 6) відтворення істини й висловлення критичного ставлення до суспільних явищ («Олениця і кабан»).
- 7) протиставлення простоти і розуму пихатості й глухості ("Чиж і Щиглик").
- 8) уславлення дружби, засудження лицемірства та хитрощів («Собака і Вовк»).

4.Виразне читання байки «Бджола та Шершень»

Сьогодні ми розглянемо байку «Бджола та Шершень». Вона належить до збірки "Байки харківські". Учні мали випереджувальне домашнє завдання, тому підготували на урок виразне читання байки «Бджола та Шершень».

Шершень:

— Скажи мені, Бджоло, чого ти така дурна? Чи знаєш ти, що плоди твоєї праці не стільки тобі самій, як людям корисні, а тобі часто і шкодять, приносячи замість нагороди смерть; одначе не перестаєш через дурість свою збирати мед. Багато у вас голів, але всі безмозкі. Видно, що ви без пуття закохані в мед.

Бджола:

— Ти поважний дурень, пане раднику. Мед любить їсти й ведмідь, а Шершень теж не проти того. І ми могли б по-зłodійському добувати, як часом наша братія й робить, коли б ми лише їсти любили. Але нам незрівнянно більша радість збирати мед, аніж його споживати. До сього ми народжені і будемо такі, доки не помremo. А без сього жити, навіть купаючись у меду, для нас найлютіша мука.

Автор:

Сила:

Шершень — се образ людей, котрі живуть крадіжкою чужого і народжені на те тільки, щоб їсти, пити і таке інше. А бджола — се символ мудрої людини, яка у природженому ділі трудиться.

5. Колективна робота над складанням паспорта твору

Тема: розповідь про призначення праці в житті кожної людини на прикладі діалогу Бджоли і Шершня.

Ідея: возвеличення праці, яка є смислом щасливого життя; засудження ліні, ледарства, крадіжки.

Основна думка:

«Подяка блаженній натурі за те, що потрібне зробила неважким, а важке непотрібним».

Жанр: літературна байка.

Герої байки: Шершень — се образ людей, котрі живуть крадіжкою чужого і народжені на те тільки, щоб їсти, пити і т. ін.;

Бджола — це символ мудрої людини, яка у природженому ділі трудиться.

Композиція

Твір складається з двох частин: сюжетної і дидактичної («сили»). Сюжетна частина побудована у формі діалогу між Шершнем, який сміється над працелюбністю Бджоли і над бджолою, яка отримує від праці задоволення. Друга частина («сила») містить тлумачення прихованого змісту першої.

Проблематики байки: людина і суспільство; смисл життя кожного; людське покликання; праця і безділля.

Філософська мудрість у творі:

- «Немає гіршої муки, як хворіти думками, а хворіють думки, позбавляючись природженого діла».
- «І немає більшої радості, аніж жити за покликанням».
- «Душа, володарка людини, втішається природженим ділом».
- «Веселість серця — життя для людини».

Мова байки

Мова твору близька до народної, але якщо у вуста Шершня вкладено більше лайливої лексики, то Бджола говорить афористично й красиво.

7. Бесіда за питаннями (метод ‘Прес’)

- Чому Шершень, принижуючи гідність Бджоли, називає її дурною? (*«Чи знаєш ти, що плоди твоєї праці не стільки тобі самій, як людям корисні, а тобі часто і шкодять, приносячи замість нагороди смерть; однак не перестаси через дурість свою збирати мед»*)
- Що мав на увазі Шершень, звертаючись до Бджоли: «Видно, що ви без пуття закохані в мед»? (Бджола займалася ‘сродною працею’, тобто тим ділом, яке їй подобалося і до якого мала хист).
- У чому вбачає своє призначення Бджола? Чим зумовлено те, що праця для неї — насолода? (*«...Більша радість збирати мед, аніж його споживати. До сього ми народжені і будемо такі, доки не помremo. А без сього жити... для нас найлютіша мука». Своє призначення бджола вбачає у збиранні меду. Праця для неї насолода, тому що вона робить те, що має робити*).
- Якої думки щодо праці дотримується Шершень? Чому він не розуміє Бджолу? (*Шершень хижак і крадій, він народжений лише їсти-пити за рахунок крадіжки чужого*).
- Що є мукою для героїні? (*Найбільшою насолодою є збирання меду, мукою є не займатися улюбленою справою*).

- Кого намагався засудити Г. Сковорода на прикладі Шершня? (*Шершень – це алегоричний образ, автор намагався засудити людей, котрі нічого не роблять, живуть за рахунок інших*).
- Чому Бджола — символ мудрої людини? (*Бджола є символом мудрої людини, бо ‘у сродному ділі трудиться’*).
- Які життєві приклади наводить байкар у висновку («силі») твору? Про що вони свідчать? (*Шершень – утілення людей, народжених тільки їсти-пити за рахунок крадіжки чужого. Тому завдання відкрити їм нові життєві образи праці - виховна мета байки. Бджола є ‘гербом мудрого чоловіка’*).
- Чим пояснити те, що людина без діла карається і страждає?
- Що мав на увазі Епікур, зазначаючи про необхідність жити за натурою?
- Коли праця для людини є насолодою і задоволенням? (Коли людина має до неї хист, коли ця праця є ‘сродною’).
- Яке виховне значення має ця байка?

(Сковорода навчав, що у природі існує краса, гармонія, а в суспільстві – несправедливість, і, щоб змінити світ на краще, потрібно кожному змінити самого себе. Пізнаючи свої нахили, людина правильніше визначає своє місце в суспільстві й приносить найбільшу користь. Він писав, що рідний край страждає від влади «загребущих», «лукавих» і «змій». Але майбутнє Вітчизни не в них, а в «трудолюбствующих», простих людях, «чистих серцем», «з духом премудрості і благочестя», саме вони – «справжнє обличчя землі»).

8.Самостійна робота за варіантами

Охарактеризувати образ Бджоли (І варіант) та Шершня (ІІ варіант), склавши інформаційне гроно (учні виконують письмово).

Бджола – працююча, мудра, трудівниця, скромна, вихована, віддана праці, щедра.

Шершень - лінивий, трутень, дармоїд, егоїст, нещирий, насмішуватий.

9.Хвилинка релаксації

10.‘‘Мозковий штурм’’

У чому ж полягає ідея ‘‘сродної праці’’ (за байкою ‘‘Бджола і Шершень’’)? Зачитати уривок з байки, у якому вона висловлена, -

від слів “Але нам незрівнянно більша втіха...” до слів “...найлютіша мука”, від слів “Погляньте на kota...” до слів “...аніж жити за покликанням”.

“Немає більшої радості, аніж жити за покликанням. Солодка тут праця тілесна, терпіння тіла і сама смерть його тоді, бо, душа – володарка людини, втішається природженим ділом. Або так жити, або мусиш умерти”. На підтвердження цих думок Г. Сковорода наводить цікаві приклади, посилаючись на мисливську собаку, найвеселішу тоді, коли полює на зайця, на домашнього kota, який, вловивши мишу, не їсть її; нарешті, на замкнену в достатку Бджолу, яка вмирає з нудьги, бо не може літати по квіткових луках. Отже, людина має жити відповідно до своєї природи, займатися “сродною” (природною) працею.

V. Закріплення вивченого матеріалу

VI. Підбиття підсумків уроку

Учитель. А зараз ми повернемося до проблемного питання, дамо відповідь на нього.

1. Проблемне запитання

Чи актуальна ідея “сродної праці”, висловлена у байці “Бджола і Шершень”, сьогодні?

2. “Мікрофон”

-Сьогодні на уроці я навчився (-лася)...

-Дізнався (-лася)...

-Найбільше мені сподобалось...

-Байки Сковороди змусили мене замислитись над...

-Байка “Бджола і Шершень” вчить...

3. Слово вчителя

Ідея “сродної праці” актуальна і сьогодні; вам потрібно вибрати правильний шлях у життя, віднайти оту ідею “сродної праці”. Тож бажаю вам не помилитись у своєму виборі та обрати собі таку професію, яка буде вам подобатись, стане спорідненою. Я бажаю вам, щоб протягом навчання ви збирали плідно “мед знань” й обрали свою “сродну працю”.

VII. Домашнє завдання

1. Виписати цитати до характеристики образу Бджоли і Шершня.

2.Проведення тестового опитування

1. Шершень дорікав Бджолі за те, що вона:

- а) хитра і підступна; б) надто серйозна і ретельна;
- в) дурна і безглузда; г) ледача і неповоротка.

2. Що, на думку Шершня, люди завдають Бджолі?

- а) Збитків; б) шкоди; в) зайвих клопотів; г) болі і страждань.

3. Бджола, звертаючись до Шершня, назвала його паном:

- а) розумником; б) обліковцем; в) писарем; г) радником.

4. Тварина, яка полюбляє їсти мед:

- а) вовк; б) заєць; в) ведмідь; г) кабан.

5. Що є мукою для Бджоли?

- а) Рано підводитися; б) сидіти без діла;
- в) працювати щодня; г) охороняти медові сховища.

6. Бджола — це образ людей, які:

- а) живуть крадіжкою чужого;
- б) бачать смисл свого життя у праці;
- в) розповсюджують науку в суспільстві;
- г) багато говорять, а потім сумлінно працюють.

7. Бджола — це символ:

- а) кохання; б) добра і радості; в) мудрості; г) миру і злагоди.

8. Кому належить питання, зазначене у творі: «Нащо учитися, коли не матимеш достатку»?

- а) Бджолі; б) науковцю; в) людині-практику; г) Шершню.

9. У біблійній «Книзі мудрості Ісуса сина Сіраха» зазначалося:

- а) «Праця — символ добра»;
- б) «Люби ближнього і тебе будуть любити»;
- в) «Веселість серця — життя для людини»;

г) «Життя прожити — не поле перейти».

10. Хорт тоді веселий, коли:

а) ситий; б) полює; в) гарно виспитьсся і відпочине; г) відчує до себе увагу і повагу.

11. Найбільша радість, на думку Г. Сковороди, коли людина:

а) живе за покликанням; б) має багато друзів;
в) відчуває свою необхідність у суспільстві; г) створила сім'ю.

12. Володаркою людини є її:

а) пам'ять; б) душа; в) розум; г) свідомість.

VIII.Оцінювання учнів, аргументація оцінок

Заключне слово вчителя

Сьогоднішній урок хочу завершити такими словами:

Живіть!

Працуйте.

Приносьте користь.

Будьте щасливими.

Діліться своїми знаннями.

Прислухайтесь до мудрих слів.

Не дійте всупереч своїй природі.

Пізнавайте себе, а пізнавши, - вдосконалюйте.

Додаток 1

1.Проведення тестового опитування

1. Шершень дорікав Бджолі за те, що вона:

- а) хитра і підступна; б) надто серйозна і ретельна;
- в) дурна і безглузда; г) ледача і неповоротка.

2. Що, на думку Шершня, люди завдають Бджолі?

- а) Збитків; б) шкоди; в) зайвих клопотів; г) болі і страждань.

3. Бджола, звертаючись до Шершня, назвала його паном:

- а) розумником; б) обліковцем; в) писарем; г) радником.

4. Тварина, яка полюбляє їсти мед:

- а) вовк; б) заєць; в) ведмідь; г) кабан.

5. Що є мукою для Бджоли?

- а) Рано підводитися; б) сидіти без діла;
- в) працювати щодня; г) охороняти медові сховища.

6. Бджола — це образ людей, які:

- а) живуть крадіжкою чужого;
- б) бачать смисл свого життя у праці;
- в) розповсюджують науку в суспільстві;
- г) багато говорять, а потім сумлінно працюють.

7. Бджола — це символ:

- а) кохання; б) добра і радості; в) мудрості; г) миру і злагоди.

8. Кому належить питання, зазначене у творі: «Нащо учитися, коли не матимеш достатку»?

- а) Бджолі; б) науковцю; в) людині-практику; г) Шершню.

9. У біблійній «Книзі мудрості Ісуса сина Сіраха» зазначалося:

- а) «Праця — символ добра»;
- б) «Люби ближнього і тебе будуть любити»;
- в) «Веселість серця — життя для людини»;
- г) «Життя прожити — не поле перейти».

10. Хорт тоді веселий, коли:

- а) ситий; б) полює; в) гарно виспитьсся і відпочине; г) відчує до себе увагу і повагу.

11. Найбільша радість, на думку Г. Сковороди, коли людина:

- а) живе за покликанням; б) має багато друзів;
- в) відчуває свою необхідність у суспільстві; г) створила сім'ю.

12. Володаркою людини є її:

- а) пам'ять; б) душа; в) розум; г) свідомість.